

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DEĞERİ KAVRAMINA YÖNELİK BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Meltem DİL ŞAHİN¹

Öz

Araştırmanın amacı, sürdürülebilirlik değeri kavramının açıklanması ve bu kavrama ilişkin nicel veriler derlenerek bibliyometrik analiz yapılması yoluyla sürdürülebilirlik değerlerine yönelik yapılacak araştırmalara temel oluşturulmasıdır. Bu amaç kapsamında öncelikle sürdürülebilirlik değeri kavramı makro ve mikro düzeyde açıklanmıştır. Daha sonra sürdürülebilirlik değerine ilişkin yapılmış araştırmalara ait nicel verilerin analizlerine ve bulgularına yer verilmiştir.

Araştırmada Web of Science`da endekslenen içerikler temel alınarak “sustainability value” anahtar sözcüğüyle “tüm alanlar” seçilerek arama yapılmıştır. Yapılan aramada 1994-2023 yılları arasında 44 farklı disiplinde gerçekleştirilmiş olan; 149 makale, 15 bildiri, 13 kitap bölümü ve kitap değerlendirme, 15 bildiri metni ve 1 editoryal yazı olmak üzere 161 sonuca ulaşılmıştır. Elde edilen veriler, yazarlara, atıf sayılarına, ülke, kurum dağılımlarına, anahtar sözcüklere göre incelenmiş ve veri analizinde VOSviewer programı kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik değeri, Örgütsel sürdürülebilirlik değeri, Bireysel sürdürülebilirlik değeri

JEL Kodları: Q01, M14

BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON THE CONCEPT OF SUSTAINABILITY VALUE

Abstract

The aim of the research is to explain the concept of sustainability value and to form a basis for research on sustainability values by compiling quantitative data regarding this concept and conducting bibliometric analysis. Within the scope of this purpose, firstly the concept of sustainability value is explained at macro and micro levels. Then, the analysis and findings of quantitative data from research on sustainability values are included.

In the research, a search was made by selecting "all fields" with the keyword "sustainability value", based on the contents indexed in Web of Science. The search was carried out in 44 different disciplines between 1994 and 2023; 161 results were obtained, including 149 articles, 15 proceedings, 13 book chapters and book reviews, 15 proceedings and 1 editorial article. The obtained data were examined according to authors, citation numbers, country, institution distribution, keywords and the VOSviewer program was used in data analysis.

Keywords: Sustainability, Sustainability value, Organizational sustainability value, Individual sustainability value

JEL Codes: Q01, M14

¹ Doç.Dr., Kütahya Dumlupınar Üniv. İİBF., meltem.sahin@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0716-1301.

Başvuru Tarihi (Received): 21.05.2024 **Kabul Tarihi** (Accepted): 12.06.2024

Giriş

Sanayi Devrimleri, makineleşme, yeni enerji kaynakları kullanma, artan bilgi-işlem kapasitesi, kaynaklara hızlı erişim gibi üretime ve sosyal yaşama çeşitli faydalar sunarak hem ekonominin hem toplumsal düzenin dönüşmesine yol açmıştır. Sunduğu faydaların yanısıra sanayi artıkları, doğal çevrenin kirlenmesi, enerji kaynaklarının tükenmesi, artan iş yükü, toplumsal eşitsizliğin artması, şehirleşme sonucu hızlı yaşam biçimi, tüketme ve tükenme kültürü gibi zararları da beraberinde getirmiştir. Günümüzde çevresel ve toplumsal farkındalık sonucu temiz, sağlıklı, kaliteli ürün/hizmet arayışları ile eşitlik, insana yaraşır çalışma koşulları, adalet, hayvan hakları, doğaya saygı gibi konular önem kazanmıştır. Bu da yeni ürünlerin/hizmetlerin, olanakların kullanılıp tüketilmesi ve yenilerinin alınması yerine eskinin iyileştirilmesi, yenilenmesi, yenilenemiyorsa doğayla karışması görüşünü ortaya çıkarmıştır. Çevresel duyarlılığa ilişkin görüşler, ekonomik yaklaşımlarla birleştirilmeye çalışılmış ve aynı zamanda toplumsal sorumluluk da dikkate alınmaya başlanarak sürdürülebilirlik çerçevesinde çevre-ekonomi-sosyal yaklaşımlar bütünleştirilmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlara sahip olup son yıllarda hem toplumun hem de iş dünyasının giderek artan bir şekilde ilgisini çekmektedir. Hatta yatırımcılar, işletmelerin sürdürülebilirlik performansına ilişkin göstergeleri takip etmektedir. Artık işletmelerin sosyal-çevresel performanslarıyla finansal çıktıları arasında ilişki olduğu düşünülmektedir (Wehling vd., 2009:178). Ayrıca sürdürülebilirlik iş modelini izleyen işletmeler, performansı da farklı tanımlamaktadır. Sürdürülebilirlik işletmeleri için performans, hissedarlar için sunulan finansal bir başarı olarak değil, birden fazla paydaş için daha geniş bir sürdürülebilir değer yaratımı olarak ele alınmaktadır (Tarnovskaya, 2023:81-82). Çevreci girişimci Paul Hawken daha geniş bir perspektiften durumu şu şekilde açıklamaktadır; “Şimdi geleceği çalışıyoruz, şimdiki zamanda satıyoruz ve buna gayri safi yurt içi hasıla diyoruz. Geleceği çalmak yerine düzeltmek üstüne kurulu bir ekonomiye de aynı kolaylıkla sahip olabiliriz” (Assadourian, 2010:139). Buna göre elde edilen hasılanın neyin pahasına kazanıldığına dikkat edilmesi ve tüm paydaşlar için değer yaratmaya odaklanması gerekmektedir.

Değer yaratma teorisine göre, işletmelerin çevresel ve sosyal sorumluluğu kurumsal strateji ve uygulamalarla bütünleştirildiğinde firma riski azaltılabilmekte ve uzun vadeli değer yaratma teşvik edilebilmektedir. Hatta uzun vadeli çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları, uzun vadeli büyüme fırsatları yaratabilmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik, paydaşlar arasındaki potansiyel çatışmaları en aza indirmek ve böylece daha az riskli kurumsal davranış ve istikrarlı büyüme sağlamak için önemli bir araç olarak görülmektedir (Yu, Zhao, 2015: 291-292).

Son olarak ekonominin temeli olan işletmeler ile toplum ve toplumu oluşturan bireyler için de sürdürülebilirlik kavramı, dünyanın iyi oluş halini sağlayan en önemli unsur olarak öne çıkmaktadır. Sürdürülebilirliğin nesiller arası devam edebilmesi için sürdürülebilirlik kültürünün yaratılması ve bir kültürün temel yapı taşı olarak da değerlerinin oluşturulması gerekmektedir.

1. Sürdürülebilirlik Değerine İlişkin Kavramsal Çerçeve

Sürdürülebilirlik hem şimdiki hem de gelecekteki nesillerin kaliteli bir yaşam potansiyeline sahip olabilmesi için hükümetlere, örgütlere ve vatandaşlara gerçek yaşam koşullarında rehberlik eden bir kavramdır. Sürdürülebilirlik kavramının sadece ekonomik ve teknik açıdan değil etik açıdan da geniş kapsamlı ele alınması önerilmektedir (Amantova-Salmane, 2015:5). Çünkü sürdürülebilirliğin bir yönü, çeşitli etik ilke ve hedefleri hem uygulamaya hem de teoriye entegre etme girişimidir. Bu açıdan sürdürülebilirlik yalnızca farklı değerlerin bileşimi değil her bir değer birbirini güçlendirdiği ve birlikte çalıştığı bütüncül bir çerçeve sunmaktadır (Amantova-Salmane, 2015:13). Sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için eğitimde ve kültürde bir paradigma değişikliği yapılması ve daha önemlisi insani değerlerin de değiştirilmesi ve davranışların yeniden yapılandırılması gerekmektedir (Sirakaya Turk vd., 2024:1598). Buna göre sürdürülebilirlik bağlamında daha az zararlı davranışların olması,

istenen davranışların teşvik edilmesi için kişisel, kültürel ve kurumsal her düzeyde hakim tutum, inanç ve değerlerin sorgulanması gerektiği anlamına gelir (Murray, Murray, 2007:288).

Sürdürülebilirlik etiğine ilişkin yapılan bir araştırmada sürdürülebilirlik değerleri boyutlar itibariyle şu şekilde sıralanmaktadır (Amantova-Salmane, 2015:12`den uyarlanmıştır);

Ekonomik Boyut:

-Piyasanın düzenlenmesi: Kirliliğin gerçek maliyetlerinin karşılanması amacıyla piyasanın düzenlenmesi; “kirleten öder” ilkesi.

-Ters etkili sübvansiyonların önlenmesi: Ters etkili sübvansiyonlar, çevresel sağlığı tehdit eden ürünlerin daha ucuza üretilmesini sağlamaktadır. Özellikle tarım sektöründe bu sübvansiyonlar oldukça yaygın görülmektedir.

-Refah dengesi: İhtiyacı olan gelir durumu düşük kişilere yardım edilmesi zorunluluğunu içermektedir.

Sosyal Boyut:

-Gelecek nesillere karşı yükümlülükler: Yeterli kaynak bırakmak, adil ve demokratik toplum koşulları sağlamak gibi yükümlülükleri içermektedir.

-Adalet: Prosedürel adalet hem siyasi demokrasiyi hem de hukukun üstünlüğünü sağlamak için kararların alınmasını sağlayan kural ve standartları belirlerken; dağıtım adaleti, toplumda ürünlerin (aynı zamanda temiz hava ve su, doğaya erişim gibi çevresel ürünler de dahil) adil veya doğru dağıtımıyla ilgilidir. Bununla birlikte dağıtım adaleti, az miktarda yiyeceğin açlıktan ölmek üzere olan insanlar arasında eşit olarak paylaşılmasına yol açarken, gerçek adalet ilkesine dikkat edilmelidir. Gerçek adalet ilkesi, yetersiz miktarda adil bir pay yerine, bu insanların ihtiyaçlarını tamamen karşılayacak şekilde mutlak miktarda gıda sağlamayı amaçlamaktadır.

Çevresel Boyut:

-İnsanların refahının sağlanması önemlidir.

-Ekosistemlerin veya doğal sistem ve organizmaların korunmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

-İhtiyatlılık ilkesi, çevre ve halk sağlığı üzerinde etkisi olabilecek bilimsel ve teknolojik projelere yönelik olarak oluşturulmuştur ve bu kapsamda ilgili projelerin desteklenmesini içermektedir.

1.1. Makro Düzeyde Sürdürülebilirlik Değeri

Makro açıdan sürdürülebilirlik değeri ifadesiyle, özellikle ülke hükümetlerinin uygulamalarına temel oluşturabilecek uluslararası örgütlerin düzenlemeleri, rehberleri ile ülkelerin sürdürülebilirlik değerleri işaret edilmektedir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler`in sürdürülebilir kalkınma için oluşturduğu etik çerçeve olan Yeryüzü Şartı (The Earth Charter) ile sürdürülebilir kalkınma amaçları kısaca açıklanmaktadır.

Aralık 2002'de Birleşmiş Milletler, Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim On Yılı'nı (2005-2014) ilan ederek, eğitim ve öğretimin bu yeni sosyokültürel modele göre yeniden yönlendirilmesi için uluslararası bir çağrı yapmıştır. Bununla birlikte, eğitimin dönüştürücü işlevi bir kez daha kabul edilmiş ve küresel toplumun tüm alanlarına yayılan, sürdürülebilirlik kültürünü teşvik edebilecek bir değişim gücü rolü üstlenmiştir. Bu girişimin desteklenmesinden sorumlu kurum olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü -UNESCO, Yeryüzü Şartı'nı sürdürülebilir kalkınma için önemli bir etik çerçeve olarak tanımaya karar verip etik ilkelerini, hedeflerini ve içeriğini onaylayarak kabul etmiş ve üye devletlerin bu beyannameyi bir eğitim aracı olarak kullanmasını tavsiye etmiştir (<https://earthcharter.org/education-sustainable-development>). Yeryüzü Şartı'nın içeriğine bakıldığında, 4 eksen üzerine oluşturulduğu görülmekte olup, bu eksenler; toplumsal yaşam için saygı

ve özen; ekolojik bütünlük; sosyal ve ekonomik adalet; demokrasi, şiddetsizlik ve barış olarak sıralanmaktadır (Cutanda, Murga-Menoyo, 2014:18-20). Dolayısıyla eğitim yaşamında öğrencilere sürdürülebilirlik bilincinin kazandırılmasında, Yeryüzü Şartı beyannamesinde geçen bu eksenler temel alınarak sürdürülebilirlik değerleri oluşturulabilir.

2015 yılında ise dünya liderleri bir araya gelerek, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni ve söz konusu gündemin 17 sürdürülebilir kalkınma hedefini kabul ederek sağlıklı, gelişen bir gezegende herkesin haklarını ve refahını güvence altına alma yönünde tarihi bir söz vermişlerdir (www.un.org). Bu süreçte Birleşmiş Milletler'in kalkınma ajansı olarak UNDP, sürdürülebilir kalkınma amaçlarını belirlemiştir ve bu amaçlar halen ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmalarında rehberlik etmektedir. Birleşmiş Milletler'in oluşturduğu sürdürülebilir kalkınma için küresel hedefler şu şekilde sıralanmaktadır (<https://www.undp.org/tr>);

1-Yoksulluğa son, 2-Açlığa son, 3-Sağlık ve kaliteli yaşam, 4-Nitelikli eğitim, 5-Toplumsal cinsiyet eşitliği, 6-Temiz su ve sanitasyon, 7-Erişilebilir ve temiz enerji, 8-İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme, 9-Sanayi, yenilikçilik ve altyapı, 10-Eşitsizliklerin azaltılması, 11-Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, 12-Sorumlu üretim ve tüketim, 13-İklim eylemi, 14-Sudaki yaşam, 15-Karasal yaşam, 16-Barış, adalet ve güçlü kurumlar 17-Amaçlar için ortaklıklar.

Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma için öne sürdüğü bu hedefler makro açıdan hükümetlerin uygulamalarına rehberlik ederken aynı zamanda örgütlerin, kurumların ve insan kaynaklarının eğitilmesinde oluşturulabilecek değerler seti için de yol gösterici olabilecektir.

1.2. Mikro Düzeyde Sürdürülebilirlik Değeri

Mikro açıdan sürdürülebilirlik değeri ile, makro açıdan açıklanan ve sürdürülebilir kalkınma açısından oluşturulan değerlerle doğrudan ilişkili bir şekilde oluşturulmuş işletme, kurum veya birey düzeyindeki değerler kastedilmektedir. Bu kapsamda sürdürülebilirlik çerçevesinde incelenen veya önerilen işletme ve bireysel değerler ele alınmaktadır.

İş yaşamında değer kavramı genellikle parasal açıdan tanımlanmıştır. Daha sonra ise araştırmacılar değer kavramını daha geniş kapsamlı olarak ele alarak rekabetçi kazanımlar, yaratılan yetkinlikler, sosyal ilişkiler, bilgi edinimi, yönetsel zaman gibi iş yaşamı açısından anlamlandırmışlardır (Jaramillo vd., 2018:5). İş yaşamı için sürdürülebilirlik değeri kavramı, 2003'te Hart ve Milstein tarafından ele alınarak işletmelerin, sürdürülebilirliği iş stratejilerine nasıl dahil ettikleri açıklanmıştır (Jaramillo vd., 2018:7). Buna göre işletmelerin, sürdürülebilir değer yaratmaya odaklanması ve sürdürülebilir değer oluşturmak için itici güçlerin her birine yönelik faaliyetler yürütmesi önerilmektedir. Hart ve Milstein (2003)'a göre işletmeler (Aktaran Dil Şahin, 2022:20-21);

- hızlı sanayileşme sonucunda artış gösteren kirlilik ve malzeme tüketimini en aza indirerek,
- sivil toplumun yönlendirmesiyle birlikte yüksek düzeyde şeffaflık ve sorumluluk bilinciyle faaliyette bulunarak,
- ekolojik ayak izini azaltabilecek yenilikçi teknolojiler geliştirerek,
- kapsayıcı refah yaratılmasını ve dağıtılmasını kolaylaştıracak şekilde gelir piramidinin en alt düzeyinde yer alan insanların gereksinimlerini karşılayarak değer yaratabilirler.

Yang, Vladimirova, Rana ve Evans (2014) ise üretim yapan işletmelerin ürün yaşam döngüsü, değer önerisi, yakalanmamış değer ve değer fırsatı olmak üzere dört unsurunu analiz ederek sürdürülebilir değer yaratma fırsatlarını belirlemelerine yardımcı olmak amacıyla sürdürülebilir değer analizi aracı oluşturmuşlar ve yaşam döngüsü düşüncesi ile farklı değer biçimlerinin analizini birleştirmişlerdir. Daha sonra diğer araştırmacılarla birlikte Avrupa Birliği Sürdürülebilir Değer Projesi kapsamında Cambridge Değer Haritalama Aracı oluşturmuşlardır. Bu araç da farklı değer biçimlerini ele almakta olup, işletme ağında yer alan çoklu paydaşlar arasında başarısız olan değer alışverişlerini tespit ederek

yeni değer fırsatlarını ortaya çıkarmak için geliştirilmiştir. İş yaşamı ile ilgili bu araştırmalar, işletmelerin müşteriler, tedarikçiler, çalışanlar ve hatta toplum gibi çok paydaşlı bakış açısıyla sürdürülebilir değer yaratma sürecini ele almaları gerektiğini göstermektedir. Bununla birlikte kurumsal sosyal sorumluluk açısından işletmelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle ilgili uygulamaları ve buna yönelik oluşturulacak yeni stratejileri göz önünde bulundurarak küresel işletmeyi nasıl algıladıkları da dikkate alınmalıdır (Jaramillo vd., 2018:8).

2015'te Brüksel'de Avrupa Birliği, çalışanlara, tüketicilere, işletmelere uzun vadede fayda sağlayacak şekilde, üye devletlerin ticaret ve yatırım politikalarının Gündem 2030'da öne sürülen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni karşılmasına yönelik teşvik edici bir bildiri hazırlamıştır. Böylelikle sürdürülebilirlik değerlerini diğer hususların yanı sıra iş modellerine, pazarlama stratejilerine, teknolojilerine ve üretim süreçlerine dahil etme gücünü yaşayan işletmeler için bir temel oluşturulmuştur. Gündem 2030'un sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik çalışabilmek için işletmeler arası (B2B: business to business, işletmeden işletmeye) stratejik ilişkilerin kurulması ve bunların doğrudan ve aktif olarak yönetilmesi önerilmektedir. Buna göre, işletmeler arası ilişkilerden sürdürülebilir değer yaratılması, işletmeler için çok önemli bir rekabet avantajı kaynağı haline gelmektedir (Jaramillo vd., 2018:4).

Paydaşlar açısından sürdürülebilirlik değerlerini biyografileri projelerini temel alarak inceleyen Parada vd. (2018), araştırmalarında dağıtımsal adalet, nesiller arası adalet ve doğaya verilen önem olmak üzere üç kavramı sürdürülebilirliğin temel değerleri olarak ortaya koymuşlardır. Paydaşların görüşleri doğrultusunda her temel sürdürülebilirlik değerinin altında alt başlıklar halinde diğer beklenen değerlere yer verilmiştir. Dağıtımsal adalet değeri; kalkınma fırsatları, ekonomik değer paylaşımı, gerekli tanınma (sürdürülebilirlik için çaba gösterenlerin takdir edilmesi), gıda güvenliği değerleri gibi sosyo-ekonomik refaha yönelik değerlerden oluşmaktadır. Nesiller arası adalet, ileriye veya geriye dönük olarak nesiller arasında adil bir dağılımla ilgilidir. Bu değerinin altında, sosyo-ekonomik refahla ilgili olan enerji güvenliği ile biyoenerji rafinerilerinin dayanıklılığına yönelik olarak yatırım güvenliği, karlılık, kabul edilebilirlik, iş birliği, güvenilirlik, liderlik ve etkili kullanım değerleri yer almıştır. Doğaya verilen önem değeri kapsamında ise insan-doğa etkileşimine yönelik olarak koruma ve iyileştirme, yeterlik, döngüsellik ve iklim değişikliğinin etkisinin azaltılması değerleri öne sürülmüştür (Parada vd., 2018:32-36). Bu açıdan işletmelerin sadece sürdürülebilirlik rakamlarını açıklayan GRI (Global Reporting Initiative, Küresel Raporlama Girişimi) raporlarını hazırlamaları ve sürdürülebilirliğe ilişkin ambalaj açıklamaları, duyurular gibi pazarlama araçları kullanmaları sürdürülebilirlik kültürü oluşturmada yeterli olmayabilir. Bu araştırmanın öncülük ettiği gibi, paydaş görüşleri alınarak onların da sürece dahil edilmesi sürdürülebilirlik kültürü yaratmaya katkı sağlayabilir.

Sosyal göstergeleri temel alarak sosyal sürdürülebilirlik değerleri oluşturulan Al Hinai ve Chitchyan (2016)'ın çalışmasında istihdam, sağlık, eşitlik, eğitim, güvenlik, sosyal dayanışma, hizmetler ve tesisler, dayanıklılık, insan hakları, teknolojinin sosyal kabulü, kültürel ve politik değerler olmak üzere 12 değer öne sürülmüştür. Sosyal sürdürülebilirliğin temel değerleri insani değerlerle yakından ilişkili olup sosyal sürdürülebilirlik değerleri başkalarının refah ve çıkarlarına işaret eden öz-aşkınlık gibi üst düzey insani değerler grubuna atfedilmektedir. (Rijal, 2023:18).

Birleşmiş Milletler'in 2000'deki Milenyum Bildirgesi'ni temel alarak hazırlanan Shepherd vd. (2009)'nin geliştirdiği Sürdürülebilirlik Değeri Ölçeği ise, bireylerin çevresel sorumluluk davranışlarını ölçmek için kullanılabilir. Bu ölçekte sürdürülebilir kalkınma değerleri olarak özgürlük, eşitlik, dayanışma, hoşgörü, doğaya saygı ve paylaşılan sorumluluk şeklinde 6 değer öne sürülmektedir (Sirakaya Turk vd. 2024, 1603). Bu değerler Schwartz'ın öne sürdüğü bireysel değer ve dikey değer boyutlarından evrensellik ve öz-aşkınlık değerleri ile ilişkilendirilmektedir (Shepherd vd. 2009'dan aktaran Kaldschmidt, 2011:91) Bireysel sürdürülebilirlik değerlerini ölçmede

kullanılabilecek bu değerler kısaca şu şekilde açıklanabilir (Shepherd vd., 2009'dan uyarlayan Sirakaya Turk vd., 2024,1599);

-Özgürlük: Erkekler ve kadınlar, açlıktan ve şiddet, baskı veya adaletsizlik korkusundan uzak, onurlu bir yaşam sürme ve çocuklarını yetiştirme hakkına sahiptir. Bu hakların güvencesi ise halkın iradesine dayalı demokratik ve katılımcı yönetimdir.

-Eşitlik: Hiçbir birey ve hiçbir ulus kalkınmadan yararlanma fırsatından mahrum bırakılmamalıdır. Kadın ve erkeğin eşit hak ve fırsatları güvence altına alınmalıdır.

-Dayanışma: Küresel zorluklar, temel eşitlik ve sosyal adalet ilkelerine uygun olarak maliyetleri ve yükleri adil bir şekilde dağıtacak şekilde yönetilmelidir. Bu konuda sorun yaşayan ya da en az fayda gören kişiler, en çok fayda sağlayan tarafların yardımını hak ederler.

-Hoşgörü: İnsanlar tüm inanç, kültür ve dil farklılıklarına rağmen birbirlerine saygı duymalıdır. Toplumların içindeki ve arasındaki farklılıklardan ne korkulmalı ne de bastırılmalıdır; bunun yerine bu farklılıklara insanlığın kıymetli bir varlığı olarak değer verilmelidir. Tüm medeniyetler arasında barış ve diyalog kültürü aktif olarak teşvik edilmelidir.

-Doğaya saygı: Tüm canlı türlerinin ve doğal kaynakların sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak yönetilmesinde sağduyulu olunmalıdır. Doğanın sunduğu ölçülemez zenginlikler ancak bu şekilde korunabilir ve gelecek nesillere aktarılabilir. Mevcut sürdürülemez üretim ve tüketim kalıpları, gelecekteki refahın ve nesillerin yararına değiştirilmelidir.

-Paylaşılan sorumluluk: Dünya çapındaki ekonomik ve sosyal kalkınmanın yanı sıra uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditlerin yönetilmesi sorumluluğu dünya ülkeleri arasında paylaşılmalı ve çok taraflı olarak uygulanmalıdır. Bu konuda dünyanın en evrensel ve temsili örgütü olan Birleşmiş Milletler'in merkezi bir rol oynaması gerekmektedir.

Örgüt kültürü açısından, örgütsel değerlerin çalışanlar tarafından benimsenmesi ve örgütsel değerlerle bireysel değerlerin uyumlu hale getirilmesinin önemli olduğu göz önüne alındığında, sürdürülebilir bir örgüt kültürü için de çalışanların bireysel sürdürülebilirlik değerleriyle örgütsel sürdürülebilirlik değerlerinin bütünleştirilmesi gerektiği öne sürülebilir. Ayrıca çalışanların çevresel hedeflere katılımının teşvik edilmesinde, açık bir şekilde belirlenmiş örgütsel sürdürülebilir değerler ile çalışanlara fayda sağlayan finansal hedeflerle bütünleşen çevresel performans hedeflerinin belirlenmesi önemli rol oynayabilir. İşletmelerin sahip olduğu çevresel hedefleri finansal hedeflerle aynı düzeyde belirlemek ve ödüllendirmek, çalışanların işletmenin sürdürülebilirlik değerlerine katılımını sağlamak için yeterli görünebilir (Merriman vd., 2016:821-832).

Bununla birlikte sürdürülebilirlik değerleri, kişisel zenginlikten ziyade sosyal birliği vurgulayan değerlere sahip olan kendini adanmış çevreciler tarafından açıkça desteklenmektedir. Ancak bireyin kişisel çıkarlarına göre hareket etmek ile kolektif çıkarlara göre hareket etmek arasındaki seçimi çoğunlukla sosyal bir ikilem olarak tanımlanmaktadır. Çünkü çevre yanlısı davranış, bireyin başkalarının çıkarı için egoist eğilimlerini dizginlemesini gerektirebilir (Kim, Lee, Yang, 2015:252). Shultz, sürdürülebilirlik davranışlarına yönelik olarak bireylerin egoistik, öz-aşkınlık, kendini geliştirme, sosyal özgecilik ve biyosferik değerleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır (Shultz, 2001). Biyosferik değerler, bireyler olguları ele alırken, bu olguların ekosistemlere veya biyosfere olan maliyet veya faydalarını temel olarak dikkate aldığına ortaya çıkmaktadır. Biyosferik değerler, çevresel inanç ve niyetlerin açıklanmasına önemli bir katkı sağlamaktadır (Kim, Lee, Yang, 2015:252). Aynı araştırma sonuçlarına göre egoistik ile kendini geliştirme değerleri olumlu bir ilişki içinde olup biyosferik değerlerle olumsuz bir ilişki içindedir. Buna göre öz-aşkınlık, özgecilik değerleri biyosferik değerleri olumlu etkilemektedir (Shultz, 2001:335-336). Bu konuda tüketiciler üzerinde yapılan bir diğer araştırmada ise özgecil ve kendini geliştirme değerlerinin, kişilerin biyosferik değerleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Kendini geliştirme değerinin, kişinin kişisel veya sosyal ilgileri nedeniyle çevreyi ve yeşil ürünleri tercih etmesinden doğan güç ve

başarıyı temsil ettiği ifade edilmiştir (Kim, Lee, Yang, 2015:252). Bahsedilen iki araştırmanın ortak bulguları doğrultusunda, bireysel sürdürülebilirlik değerleri ile bireysel değerler arasındaki ilişkide, biyosferik değerlerinin bireylerin çevreye duyarlı davranışları için bir temel oluşturduğu, sosyal-özgeci değerinin de bireysel sürdürülebilirlik değerlerini olumlu etkilediği söylenebilir. Ayrıca örgütlerde örgütsel-bireysel değerlerin uyumlaştırılması gibi bireyin kendi içinde de bireysel-toplumsal değerleri uyumlu hale getirmesi sürdürülebilirliği sağlanması için önemli olmaktadır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu kısımda araştırmanın amacı, veri toplama süreci ve analizle ilgili bilgiler sunulmaktadır.

2.1. Araştırmanın Amacı

Söz konusu araştırmada sürdürülebilirlik değeri kavramının açıklanması ve bu kavrama ilişkin nicel veriler derlenerek bibliyometrik analiz yapılması yoluyla sürdürülebilirlik değerlerine yönelik yapılacak araştırmalara temel oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle sürdürülebilirlik değeri kavramı makro ve mikro düzeyde açıklanmıştır. Bu bölümde ise sürdürülebilirlik değerlerine ilişkin yapılmış araştırmalara ait nicel verilerin analizlerine ve bulgularına yer verilmektedir.

2.2. Veri ve Analiz

23.02.2024 tarihinde, Web of Science`da endekslenen içerikler temel alınarak ve “sustainability value” anahtar sözcüğüyle “tüm alanlar” seçilerek arama yapılmıştır. Yapılan aramada 161 sonuca ulaşılmıştır. Araştırmada 1994-2023 yılları arasında 44 farklı disiplinde gerçekleştirilmiş olan; 149 makale, 15 bildiri, 13 kitap bölümü ve kitap değerlendirme, 15 bildiri metni ve 1 editoryal yazıya ulaşılmıştır. Elde edilen veriler, yazarlara, atıf sayılarına, ülke, kurum dağılımlarına ve anahtar sözcüklere göre incelenmiş olup analizlerde VOSviewer programı kullanılmıştır.

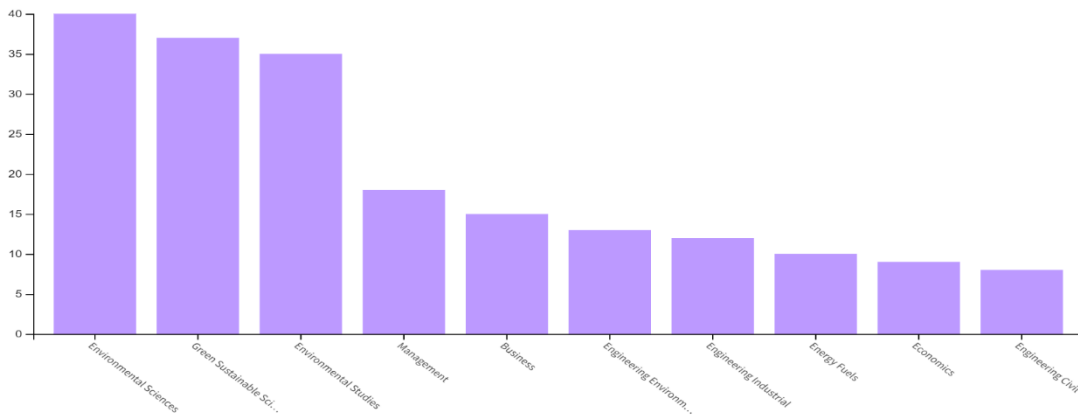
3. Bulgular

Bu başlık altında Web of Science veritabanında elde edilen verilere ilişkin betimleyici bulgular ile bibliyometrik bulgulara yer verilmektedir.

3.1. Betimleyici Bulgular

Veri ve analiz başlığı altında yer verilen temel betimleyici bilgilere ek olarak ulaşılan verilerin Web of Science kategorilerine, yayın yıllarına, yayınların ait olduğu ülkelere ve Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile olan ilişkisine göre dağılımları aşağıda sunulmaktadır.

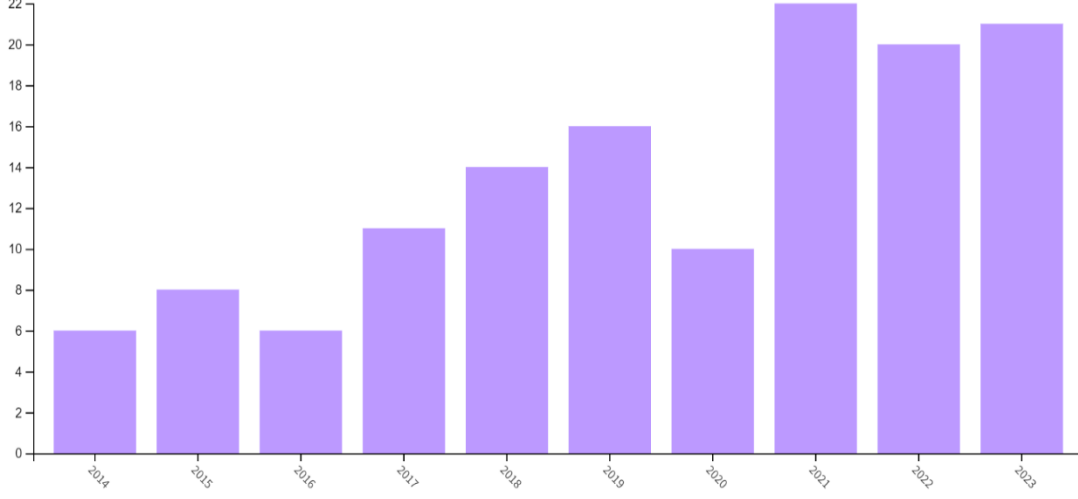
Grafik 1: *Web of Science Kategorilerine göre Dağılım*

Kaynak: <https://www.webofscience.com>

Grafik 1`de görüldüğü gibi sürdürülebilirlik değerlerine ilişkin yapılan araştırmaların Web of Science kategorilerine göre en fazla yürütüldüğü alanların ilk 5 sırasında çevre bilimleri, yeşil sürdürülebilirlik bilimleri, çevresel araştırmalar, yönetim ve işletme bulunmaktadır.

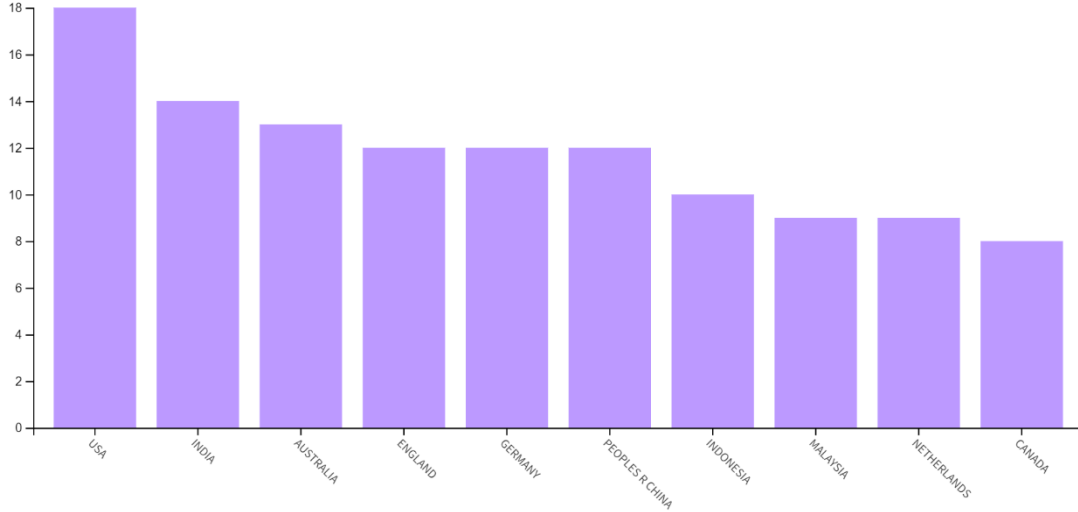
Grafik 2: *Yayın Yılı Dağılımları*

Kaynak: <https://www.webofscience.com>

Grafik 2`ye göre yayın yılı açısından yapılan araştırmalar incelendiğinde 2014 yılında sürdürülebilirlik değerleri ile ilgili araştırmaların başladığı ve en fazla 2021 yılında araştırmaların arttığı görülmektedir.

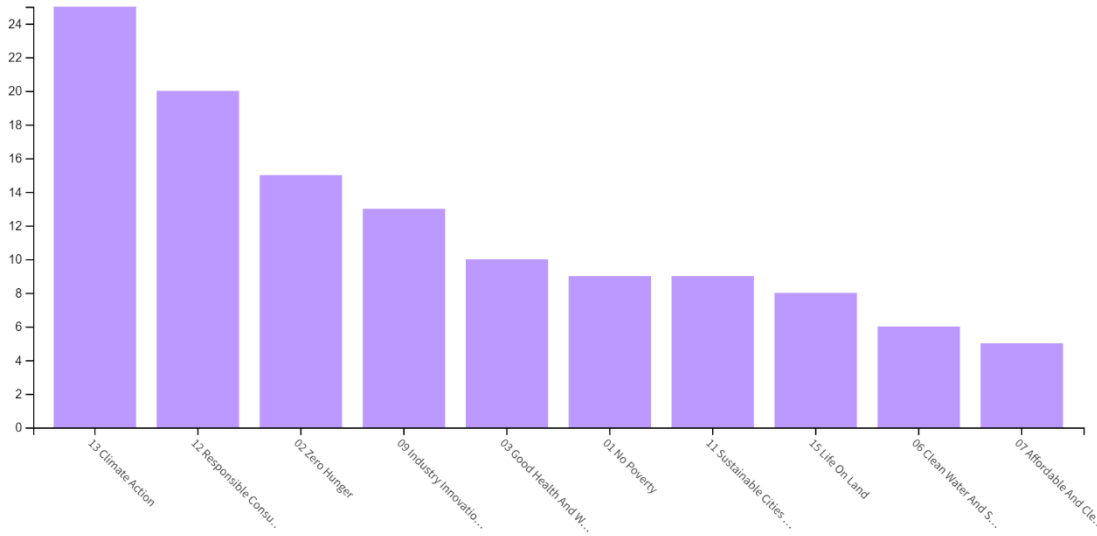
Grafik 3: *Ülke Dağılımları*

Kaynak: <https://www.webofscience.com>

Grafik 3`e göre sürdürülebilirlik değerleri ile ilgili araştırmaların menşesine bakıldığında en fazla Amerika kökenli araştırmaların yürütüldüğü ve bunu sırasıyla Hindistan ve Avustralya`nın izlediği söylenebilir.

Grafik 4: Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile İlişki

Kaynak: <https://www.webofscience.com>

Grafik 4 incelendiğinde Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile yapılan araştırmalar arasındaki ilişki açısından sürdürülebilirlik değerleri ile ilgili araştırmaların en fazla ilişkili olduğu ilk 5 hedef; iklim eylemi, sorumlu tüketim ve üretim, açlığa son, sanayi, yenilikçilik ve altyapı, sağlık ve kaliteli yaşam olarak sıralanmaktadır.

3.2. Bibliyometrik Bulgular

Sürdürülebilirlik değerlerine ilişkin 1994-2023 yılları arasında yürütülen araştırmaların bibliyometrik analizinde yazarların yayın sayısı, atıflar, yazar ve atıflar arasındaki bağlantılar ve anahtar sözcüklerin dağılımı gibi kriterlere göre bulgulara yer verilmektedir. Ağ analizlerinden önce yayın ve atıf sayılarına göre ilk sıralarda yer alan yazarlara ilişkin sayısal veriler sunulmaktadır.

Tablo 1: Yazar Yayın Sıralaması

Yazar Adı	Yayın Sayısı
Gale, Fred P.	6
Faludi, Jeremy	2
Arimany-serrat, Nuria	2
Csefalvay, Edit	2
Mika, Laszlo t.	2

Yayın sayısı açısından Fred P. Gale 6 yayınlı, sürdürülebilirlik değerleri ile ilgili en fazla yayın yapan yazar olarak ilk sırada yer almaktadır. Daha sonraki yazarların büyük çoğunluğunun sürdürülebilirlik değerleri ile ilgili 2 yayın yaptığı görülmekte olup, Tablo 1'de sadece ilk 5 isme yer verilmiştir.

Tablo 2: Yazar Atıf Sıralaması

Yazar Adı	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı
Chirico, Antonio	2	128
Hristov, Ivo	2	128
Fathi, Masood	1	101
Ghobakhloo, Morteza	1	101
Maroufkhani, Parisa	1	101
Morales, Manuel E.	1	101
Iranmanesh, Mohaammad	1	101

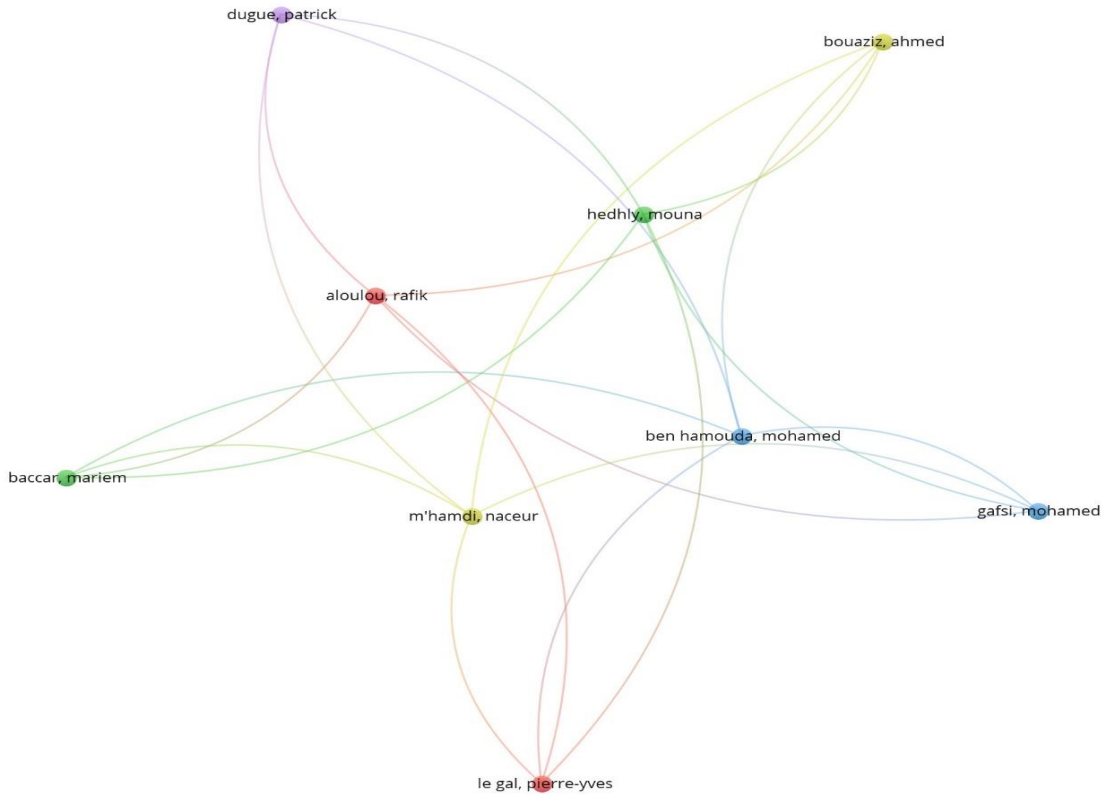
Sürdürülebilirlik değerlerine ilişkin araştırma yapan yazarların aldıkları atıflar incelendiğinde Antonio Chirico'nun 2 yayınına 128 atıf, Ivo Hristov'un 2 yayınına 128 atıf yapıldığı görülmektedir.

Toplamda en fazla atıf alan yazarların yanısıra, yayın başına yapılan atıf açısından veriler ele alınırsa Masood Fathive tabloda altında yer alan yazarların 1 eserleriyle en fazla atıfı aldığı söylenebilir.

3.2.1. Yazarların Atıf Analizi

Yazarlar arasındaki atıf ilişkilerini belirlemek üzere yazarların atıf ağ haritasını oluşturmak için en az 1 yayın ve en az 1 atıf kriteri temel alınmıştır. Analiz 389 birim üzerinden gerçekleştirilmiş olup, 5 küme ve 20 bağlantı belirlenmiştir. En fazla bağlantısı olan yazarlar olarak Hedhly Mouna, Aloulou Rafik, Ben Hamouda Mohamed, M'Hamdi Naceur olduğu ve yukarıda ifade edilen en fazla atıf alan yazarlardan farklılaştıkları Şekil 1`de görülmektedir.

Şekil 1: Yazar Atıf Bağları

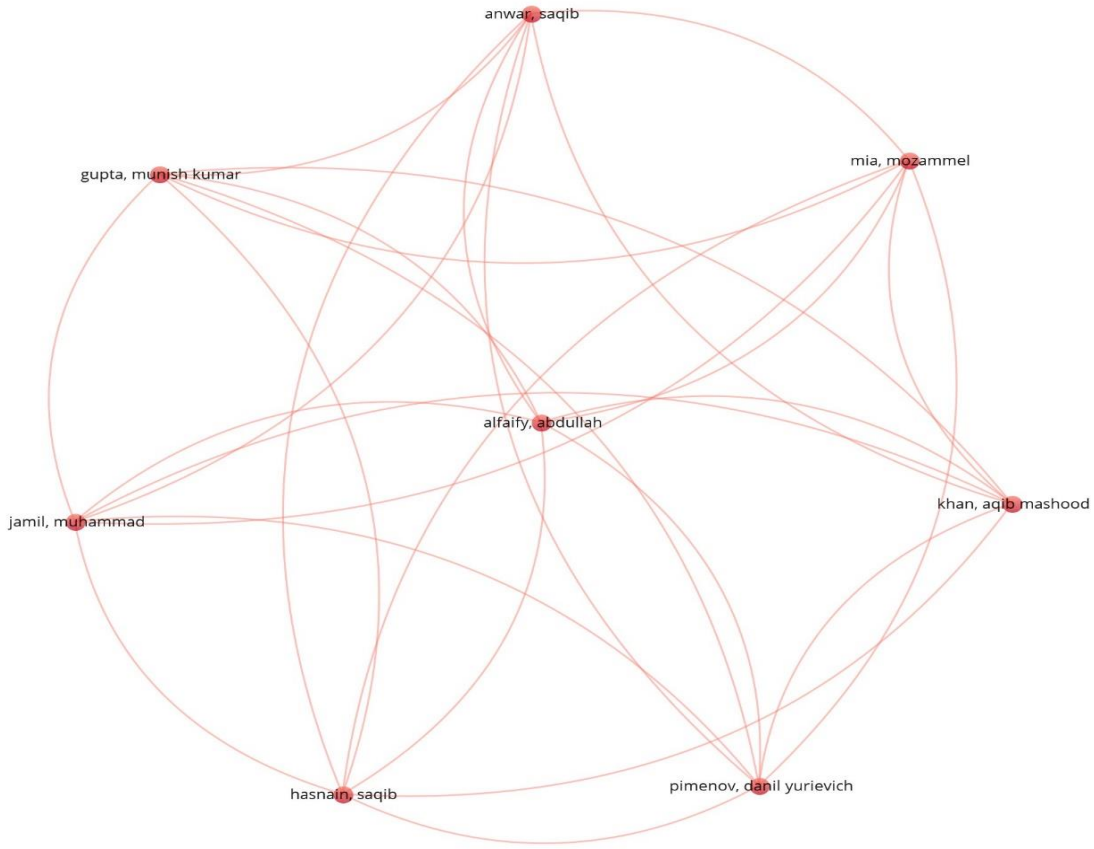

Kaynak: VOSviewer

3.2.2. Ortak Yazar Analizi

Yazarların birbirleriyle bağlantısını ve iş birliğini yansıtan ortak yazarlık analizi için en az 1 yayın ve en az 1 atıf kriteri seçilerek ağ haritası oluşturulmuştur. Aralarında en yüksek bağlantı bulunan isimler arasında yapılan analize göre tek bir küme olarak 8 yazar, her yazarın 7 bağlantısı ve toplam 28 bağlantı tespit edilmiştir. Kümede yer alan yazarlar Alfaify Abdullah, Anwar Saqib, Gupta Munish Kumar, Hasnain Saqib, Jamil Muhammad, Khan Aqip Mashood, Mia Mozammel, Pimenov Danil Yurieievich olarak sıralanmakta ve yazarların en fazla atıf alan ve en fazla eser üreten yazarlardan farklılaştıkları Şekil 2`de görülmektedir.

Şekil 2: Ortak Yazar Bağları

Kaynak: VOSviewer

3.2.3. Ülke Atıf Analizi

Ülkelerin sürdürülebilirlik değerlerine ilişkin yayın sayısı en az 1, atıf sayısı en az 1 olacak şekilde belirlenen kriterler doğrultusunda yayın-atıf sayısı tablosu oluşturulmuş ve ağ analizi yapılmıştır.

Tablo 3: Menşesine göre Atıflar

Ülke	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı
Amerika	18	340
İtalya	7	298
İngiltere	12	285
Almanya	12	214
İspanya	8	202
Çin	12	139
Avustralya	13	138
İsveç	7	131
Kanada	7	122
Norveç	6	108
Litvanya	1	101

Tablo 3'e göre sürdürülebilirlik değerleri ile ilgili yapılan araştırmaların ülke dağılımı açısından atıf sayıları incelendiğinde Amerika'nın 18 yayınına 340 atıf yapılarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte yayın başına düşen atıf sayısı açısından ise 1 yayına 101 atıfla Litvanya'nın daha fazla atıf aldığı söylenebilir.

Şekil 3: Ülkelerin Atıf Bağları

Kaynak: VOSviewer

Şekil 3'te yer alan yayınların ait olduğu ülkelere göre atıfları arasındaki bağlantılara ilişkin ağ analizi incelendiğinde 2 küme ve 2 bağlantı oluşturulmuştur. Fransa'nın Tunus'la, Tunus'un hem Fransa hem Fas'la, Fas'ın ise Tunus'la ilişkili atıf bağına sahip olduğu görülmektedir. Yayınları en fazla atıf alan ülkeler arasında bağlantı bulunmamış olup Fransa, Tunus ve Fas arasında ilişki çıkmasının nedeni ise Fransızca'yı ortak eğitim dili olarak kullanmaları olduğu öne sürülebilir.

3.2.3. Kurum Atıf Analizi

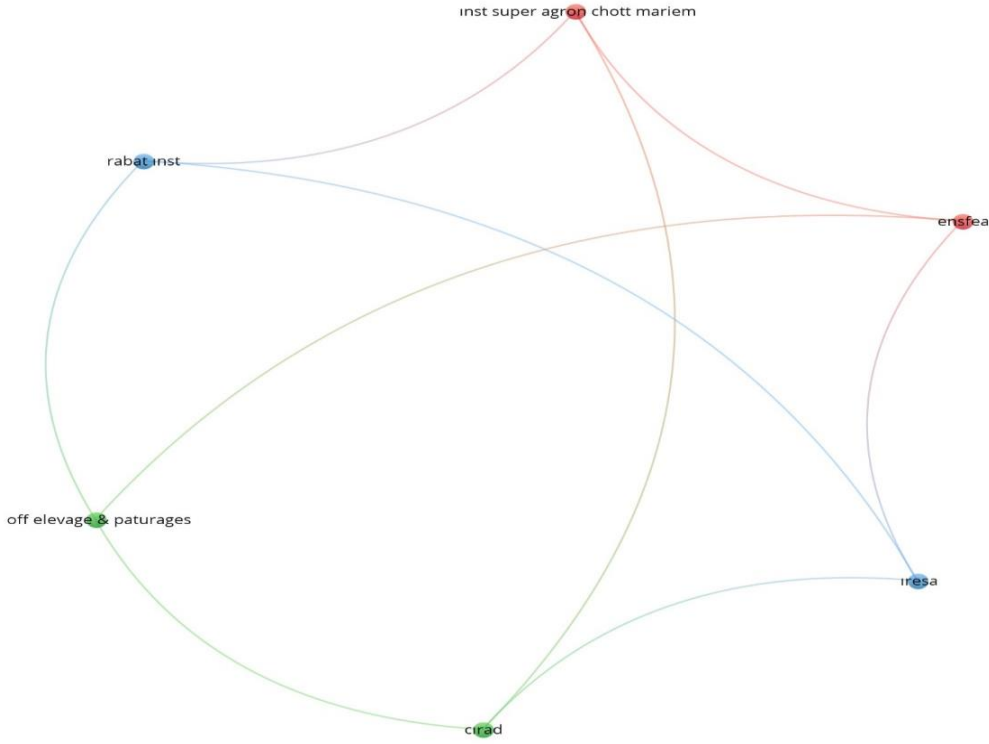
Sürdürülebilirlik değerlerine ilişkin yayınların ait olduğu kurumların, yayın sayısı en az 1, atıf sayısı en az 1 olacak şekilde belirlenen kriterler doğrultusunda yayın-atıf sayısı tablosu oluşturulmuş ve ağ analizi yapılmıştır.

Tablo 4: Kurum Atıf Sayıları

Kurum İsmi	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı
Univ. Roma Tor Vergata	2	128
Univ. Politech Cataluna	3	112
Edith Cowan Univ.	1	101
Kaunas Univ. Technol	1	101
Univ. Skovde	1	101
Uppsala Univ.	1	101
Intellilab Org.	1	101

Tablo 4'e göre yapılan araştırmaların kurumlar açısından atıfları incelendiğinde 2 yayından alınan 128 atıf sayısı ile Roma Ter Vergata University ilk sırada yer almaktadır. Yayın başına alınan en fazla atıf olarak değerlendirildiğinde ise 1 yayımla 101 atıf alan son 5 kurum ön sıralarda yer almaktadır.

Şekil 4: Kurumların Atıf Bağları

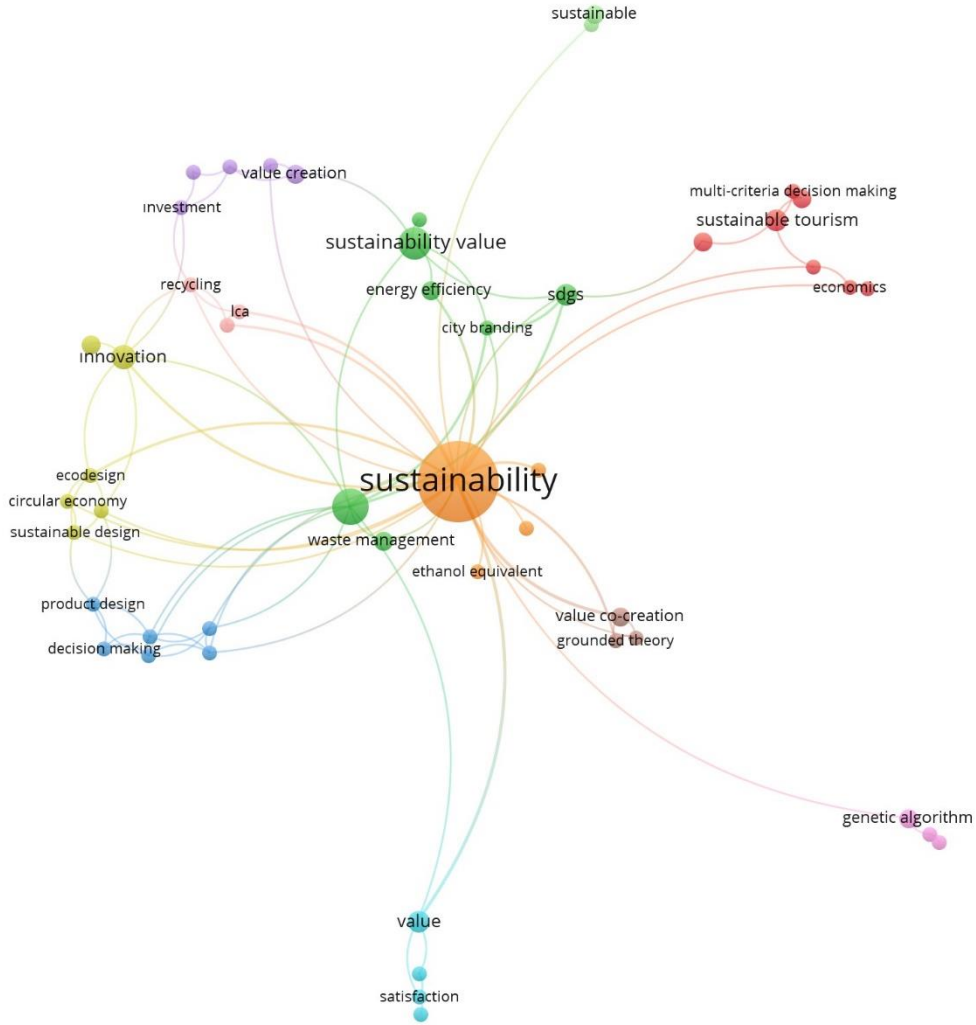

Kaynak: VOSviewer

Şekil 4'te yer alan kurumlar arası atıflara dair ağ haritasına bakıldığında 6 kurum arasında 9 bağlantı bulunduğu ve bu kurumlar arasında en fazla atıf alan yayınların ait olduğu kurumların yer almadığı görülmektedir.

3.2.4. Anahtar Sözcük Analizi

Sürdürülebilirlik değerlerine yönelik olarak yapılan araştırmalarda ifade edilen anahtar sözcükler analiz edildiğinde birlikte en fazla yer alan anahtar kelimeler; 54 kere sürdürülebilirlik, 11 kere sürdürülebilir kalkınma, 9 kere sürdürülebilir değer, 5 kere inovasyon, 4 kere değer, 4 kere sürdürülebilir kalkınma değerleri ve 4 kere sürdürülebilir turizm olarak ön sıralarda yer almaktadır.

Şekil 5: *En Fazla Kullanılan Anahtar Sözcük Bağları*

Kaynak: VOSviewer

Yapılan ağ analizinde en az 2 defa kullanılan anahtar sözcükler dikkate alındığında 50 anahtar sözcük 11 küme oluşturmuş ve aralarında 94 bağlantı bulunmuştur. Şekil 5`te görüldüğü üzere en fazla ilişkili olan anahtar sözcüğün sürdürülebilirlik ifadesi olduğu görülmektedir.

4. Sonuç

Sürdürülebilirlik konusu Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler tarafından öne sürülerek devletler, kurumlar ve toplumlar düzeyinde sürdürülebilirliğe yönelik teşvik edici uygulamaların desteklenmesiyle birlikte gündeme gelmiştir. Genel olarak sürdürülebilirlik nesiller boyu ihtiyaçların karşılanabilmesi ve kaliteli bir yaşam sürdürülebilmesi için ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan dünyanın iyi oluş halinin sağlanması ve korunması olarak ifade edilebilir. Hem çok boyutlu olması hem de gelmiş gelecek tüm paydaşları içermesi açısından sürdürülebilirlik kavramı karmaşıklık gösterebilmektedir. Ancak bu karmaşıklık gerek iş yaşamı gerek özel yaşam açısından günlük uygulamalara entegre edildiği takdirde çözülebilecektir. Bunun için sürdürülebilirlik kültürünün toplumda ve kurumlarda oluşturulması önemlidir. Kültür olgusunun temelinde de değer kavramı bulunmakta olup sürdürülebilirlik değerlerinin oluşturulması kültürel temel açısından öncelikli olmaktadır.

Değer kavramı, Türk Dil Kurumu'na göre “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık”; “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (<https://sozluk.gov.tr/>) anlamına gelmektedir. Bu tanımlamalardan yola çıkarak sürdürülebilirlik değeri, sosyal, kültürel, ekonomik, çevresel maddi ve manevi öğelerin bütününden oluşan ve sürdürülebilirlik kültürünün önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü olarak ifade edilebilir.

Sürdürülebilirlik değerinin gelişimi ve yapılan araştırmalar incelendiğinde uluslararası örgütler ve ülke hükümetleri itibariyle makro açıdan, işletmeler, kurumlar gibi örgütsel düzeyde ve bireysel düzeyde mikro açıdan ayırım yapılabilir. Ancak söz konusu ayırım sınır çizmekten çok değerlerin ait olduğu sınıfları işaret etmekte olup mikro düzeydeki sürdürülebilirlik değerlerinin bir üst düzeydeki makro değerlere uyumlu bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir.

Güncel bir konu olması nedeniyle bu çalışmada öncelikle sürdürülebilirlik değerine yönelik alanyazın araştırması yapılmış ve ardından bibliyometrik analiz yürütülmüştür. Bibliyometrik analiz için 1994-2023 yıllarını kapsayacak şekilde Web of Science'da endekslenmiş yayınlar arasında tüm alanlar seçilerek, “sustainability value” anahtar sözcüğüyle arama yapılmıştır. Arama sonucunda 44 farklı disiplinde hazırlanmış 161 sonuca ulaşılmıştır. Sürdürülebilirlik değeri ile ilişkili olan bu yayınların 149'u makale, 15'i bildiri, 13'ü kitap bölümü ve kitap değerlendirme, 15'i bildiri metni ve 1'i editoryal yazı türündedir. Yayınların Web of Science kategorilerine, yayın yıllarına, menşei olduğu ülkelere, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile ilişkilerine göre dağılımları için Web of Science sayfasından yararlanılmıştır. Bibliyometrik analiz için Vosviewer programı kullanılmış olup, yazar yayın sıralaması, yazar atıf sıralaması ve analizi, ortak yazar ilişkisi, ülke atıf analizi, kurum atıf analizi ve anahtar sözcük analizi gerçekleştirilmiştir.

Sürdürülebilirlik değerine ilişkin Web of Science endeksli yayınların analiz sonuçlarına bakıldığında; -En fazla yayın yapan yazarın, 6 yayını ile Fred P. Gale olduğu görünmekte, yayınlarına bakıldığında aynı kitapta yer alan kitap bölümlerinden oluştuğu görülmektedir. Antonio Chirico ve Ivo Hristov ise 2 yayınları ile en fazla atıf alan yazarlar olmakta ve yayınlarına bakıldığında ortak yayın gerçekleştirdikleri fark edilmektedir.

-En fazla bağlantısı olan yazarlar; Hedhly Mouna, Aloulou Rafik, Ben Hamouda Mohamed, M'Hamdi Naceur olarak sıralanmakta olup bu yazarların en fazla atıf alan yazarlardan farklı olduğu görülmektedir.

-Ortak yazar analizinde oluşan kümede Alfaify Abdullah, Anwar Saqib, Gupta Munish Kumar, Hasnain Saqib, Jamil Muhammad, Khan Aqip Mashood, Mia Mozammel, Pimenov Danil Yurievich adlı yazarlar bulunmakta olup bu yazarların en fazla atıf alan ve en fazla eser üreten yazarlardan farklılaştığı görülmektedir.

-Yayınların ülke dağılımı açısından atıf sayıları itibariyle Amerika menşeli 18 yayına 340 atıf yapılarak ilk sırada yer aldığı belirlenmekle birlikte yayın başına düşen atıf sayısı açısından bakıldığında 1 yayımla 101 atıf alan Litvanya menşeli yayının daha fazla atıf aldığı söylenebilir.

-Yayınların menşesine göre atıfları arasındaki bağlantılara yönelik yapılan ağ analizi sonucuna göre Fas, Tunus ve Fransa ülkelerinin arasında atıf bağları olduğu ve en fazla atıf alan ülkeler arasında ise bağlantı olmadığı bulunmuştur. Fransa, Tunus ve Fas arasında ilişki çıkmasının nedeni olarak bu ülkelerin geçmiş yaşantıları itibariyle Fransızca'yı ortak eğitim dili olarak kullanmaları öne sürülebilir.

-Yayınların kurumlar itibariyle atıflarının analizi doğrultusunda, Roma Ter Vergata University 2 yayından alınan 128 atıf sayısı ile ilk sırada yer almaktadır. Yayın başına alınan en fazla atıf olarak değerlendirildiğinde ise 1 yayımla 101 atıf alan Edith Cowan Univ., Kaunas Univ. Technol, Univ. Skovde, Uppsala Univ. ve Intellilab Org. kurumları ön sıralarda yer almaktadır.

-Kurumlar arası atıflara ilişkin ağ analizinde ise 9 bağlantı ile 6 kurumun bulunduğu ve bu kurumlar arasında en fazla atıf alan yayınların ait olduğu kurumların yer almadığı bulunmuştur.

-Sürdürülebilirlik değerlerine yönelik yapılan araştırmalarda ifade edilen anahtar sözcüklerin analiz sonuçlarına göre, en fazla bir arada yer verilen anahtar kelimeler; 54 kere sürdürülebilirlik, 11 kere sürdürülebilir kalkınma, 9 kere sürdürülebilir değer, 5 kere inovasyon, 4 kere değer, 4 kere sürdürülebilir kalkınma değerleri, 4 kere sürdürülebilir turizm olarak sıralanmakta ve en fazla ilişkili olan anahtar sözcük sürdürülebilirlik kavramı olarak öne çıkmaktadır.

Yürütülen bu araştırmanın sonuçları, Web of Science`ta yer alan 1994-2023 yılları arasındaki yayınlar ile sınırlıdır. Gelecekte yapılacak olan araştırmalar için farklı veri tabanlarının kullanılması veya Türkiye`de yayımlanmış yayınlar itibariyle araştırma yapılması önerilebilir.

Son olarak sürdürülebilirliğe yönelik uygulamalara geçmeden önce devletlerin, kurumların, işletmelerin veya diğer örgütlerin öncelikle sürdürülebilirlik değerlerini paydaşlarla bir araya gelerek belirlemeleri ve daha sonra bu değerlere uygun sürdürülebilirlik stratejilerini oluşturmaları önerilebilir. Çünkü sürdürülebilirlik uygulamaları ve faaliyetlerinin, gelecek nesillere miras kalabilmesi için uzun vadeli ve kalıcı olması önemlidir. Uzun vadeli ve kalıcı değişimler yaratmak için ise sürdürülebilirlik kültürü oluşturmak ilk adımı oluşturacaktır.

Kaynakça

- Amantova-Salmane, L. (2015). Ethical aspects of sustainability. October 2015 Latgale national economy research, *Journal of Social Sciences*, 1(7),5-16.
- Assadourian, E. (2010). İş dünyası ve ekonomi: yönetim öncelikleri. İçinde Dünyanın Durumu 2010 kültürleri dönüştürmek tüketicilikten sürdürülebilirliğe, Edt. E. Assadourian, (D. Körpe Çev.), *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul,139-141.
- Csefalvay, E., Hajas T., Mika, Laszlo T. (2020). Environmental sustainability assessment of a biomass-based chemical industry in the visegrad countries: Czech Republic, Hungary, Poland, and Slovakia. *Chemical Papers*, 74(9), 3067-3076.
- Cutanda, G.-A., Murga-Menoyo, M.A. (2014). Analysis of mythical-metaphorical narratives as a resource for education in the principles and values of sustainability. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 16(2), 18-38.
- Dil Şahin, M. (2022). Kurumsal sürdürülebilirlik yönetimi. Edt. E. Y. Söylemez, M. D. Şahin *Fonksiyonel perspektifle sürdürülebilir işletme yönetimi içinde* (ss. 1-35) *Gazi Kitabevi*, Ankara.
- Faludi, J. vd. (2017). What green design activities and mindsets drive innovation and sustainability in student teams?. *Ds87-9 Proceedings of the 21st International Conference On Engineering Design (ICED 17)*, 9,89-97.
- Faludi, J. vd. (2019). Do student trials predict what professionals value in sustainable design practices?. *Journal of Mechanical Design*, 141(10), No.102001.
- Gale, F.P. (2018). *Political economy of sustainability*, Edward Elgar Publishing Ltd., England.
- Ghobakhloo, M., Fathi, M., Iranmanesh, M., Maroufkhani, P., Morales, M.E. (2021). Industry 4.0 ten years on: A bibliometric and systematic review of concepts, sustainability value drivers, and success determinants. *Journal of Cleaner Production*, 302, No. 127052.
- Hart, S.L., Milstein, M.B. (2003). Creating sustainable value. *Academy of Management Executive*, 17(2),56-67.
- Hristov, I., Chirico, A., Appolloni, A. (2019). Sustainability value creation, survival, and growth of the company: a critical perspective in the sustainability balanced scorecard (SBSC). *Sustainability*, 11(7), No.2119.

- Hristov, I., Chirico A. (2019). The role of sustainability key performance indicators (kpis) in implementing sustainable strategies. *Sustainability*, 11(20), No.5742.
- Horvath, I.T., Csefalvay, E., Mika, Laszlo T. vd. (2017). Sustainability metrics for biomass-based carbon chemicals. *ACS Sustainable Chemistry & Engineering*, 5(3), 2734-2740.
- Earth charter center for education for sustainable development. (2024, 15 Mart). Erişim adresi: <https://earthcharter.org/education-sustainable-development/>
- Jaramillo, C.H.H., Arimany-Serrat N., vd. (2018). Identifying sustainability-value creation drivers for a company in the water industry sector: an empirical study. *Water Resources Management*, 32(12), 3961-3978.
- Jaramillo, C.H.H., Arimany-Serrat, N., Vidal, D.M., Ferràs-Hernandez, X. (2018). Sustainability values for business: A perspective of value alignment in a supplier–client relationship for case aqualogy. *Intangible Capital*, 14(1), 3-24.
- Kaldschmidt, S. (2011). The values of sustainability: the influence of leaders' personal values on sustainability strategies. *Doctorate thesis. The University of St. Gallen School of Management, Economics, Law, Social Sciences and International Affairs, Germany.*
- Kim, HJ., Lee, S.H., Yang, K. (2015). The heuristic-systemic model of sustainability stewardship: facilitating sustainability values, beliefs and practices with corporate social responsibility drives and eco-labels/indices. *International Journal of Consumer Studies*, 39,249–260.
- Merriman, K.K. vd. (2016). Employees and sustainability: the role of incentives. *Journal of Managerial Psychology*, 31(4), 820-836.
- Murray, P.E., Murray, S. A. (2007). Promoting sustainability values within career-oriented degree programmes A case study analysis. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 8(3),285-300.
- Parada, M.P., Asveld, L., Osseweijer, P., Posada, J.A. (2018). Setting the design space of biorefineries through sustainability values, a practical approach. *Biofuels Bioproducts & Biorefining*, 12,29-44.
- Rijal, M. (2023). The role of human, organizational and social sustainability values in agile software development. *LUT Master of Science (Tech.) in Software Engineers for Green Deal, Master's thesis, Lappeenranta–Lahti University of Technology, Finland.*
- Schultz, P.W. (2001). The structure of environmental concern: concern for self, other people, and the biosphere. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 327-339.
- Sirakaya, Turk E. vd. (2024). The theory of sustainability values and travel behavior. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 36(5), 1597-1626.
- “Sustainability Value” arama sayfası. (2024, 23 Şubat). Erişim adresi: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/b2d4a358-69ea-4d72-8369-307c15dfceec-ce25618f/relevance/1>
- Sustainable development goals, (2024, 16 Mart). Erişim adresi: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>
- Sürdürülebilir kalkınma için küresel amaçlar. (2024, 16 Mart). Erişim adresi: <https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/surdurulebilir-kalkinma-amaclari-yatirim-inisiyatifi>
- Tarnovskaya, V. (2023). Sustainability as the source of competitive advantage. How sustainable is it?. İçinde *Creating a sustainable competitive position: ethical challenges for international*

firms. Edt. Pervez N. Ghauri vd., *International Business and Management* Volume 37, *Emerald Publishing*, United Kingdom, 75-89.

Türk dil kurumu sözlükleri. (2024, 15 Mart). Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

Wehling, C. (2009). An exploratory study of the role of HRM and the transfer of German MNC sustainability values to Brazil. *European J. International Management*, 3(2),176-198.

Yu, R. & Zhao, R. (2015). Sustainability and firm valuation: an international investigation. *International Journal of Accounting an*